

Hobson makes a convincing case for this play as a moment when Diderot departed from his concern with general political and social issues and turned to specific aspects of his milieu. Hobson's contribution shows this volume at its best. Otherwise, the collection is uneven and somewhat surprisingly structured. However, it is redeemed by its original theme and by a number of strong contributions.

Adrian Velicu

Henrik Knif, *Leva och låta leva i gamla Europa: Saint-Évremond – Metastasio – Fredenheim och Oxenstierna* (Stockholm: Atlantis, 2010). 295 s.

Från 1600-talets franska libertinska kretsar via 1700-talets hovmiljö i Wien till ämbetsmannäöden i det gustavianska Sverige – så skulle en snabbläddrande och skyddsomslagsläsande recensent kunna sammanfatta Henrik Knifs essäsamling. Men det skulle bli en torftig och i sin tidsfixerade närsynthet delvis missvisande sammanfattning. 1600- och 1700-talen må vara de sekel ur vilka författaren har hämtat de fyra personer som utgör samlingens fästpunkter, men i sitt förord bekänner han sig till ett brett kulturhistoriskt perspektiv. Detta perspektiv kan med rätta kallas gränsöverskridande i tid och rum, ett gränsöverskridande som låter Knif skapa sammanhang – stundom överraskande sådana – när det gäller att skildra ett Europa under tiden närmast före nationalstaternas uppkomst. Läsaren får stifta bekantskap med europeiska miljöer där det antika arvet och den gryende romantiken kan finnas sida vid sida och där en tolerant livshållning är ett bjudande ideal för samlingens huvudpersoner.

De fyra gestalter som Knif ägnar sin uppmärksamhet ger honom goda möjligheter att i sju essäer spegla en stor mängd olika företeelser sådana de kunde te sig i 1600- och 1700-

talens Europa – vänskapskult och välvilja, passioner och patroner jämte ståndskänsla och självuppfattning, för att bara nämna några av de mest framträdande. Vi får förvisso goda biografiska skildringar av var och en av de fyra, men essäerna bygger i minst lika hög grad på övergripande upplysningar om och ingående reflektioner kring det tidevarv de fyra verkade under. Med detta inte sagt att Knif har använt levnadsbeskrivningarna som ett strukturerande alibi för att samla diverse lösa spånor från forskarverkstaden. Hans porträttkonst vilar tvärtom på en stark känsla för individualisering, där de fyra blir till synekdotiska representanter, fyra delar av den helhetsbild av perioden som han frammanar.

Först ut är Charles de Saint-Évremond, av sentida betraktare karakteriserad som skeptiker, fritänkare och förebadare av upplysningen. För den som vill förstå hur det kan komma sig att en fransk aristokrat som skrev utan tanke på publicering ändå kan ligga begravd i Poets' Corner i Westminster Abbey så lämnar samlingens titelessä vältaligt besked. Liksom om mycket annat. Knif lägger i sin skildring tonvikten på Saint-Évremond som konversatör och intellektuell inspirationskälla. Salongen som miljö och brevskrivande som genre får en självklar huvudroll i denna del av boken.

Den andra i raden är librettisten Pietro Metastasio, född i en enkel romersk bagarfamilj men död som hovpoet i Wien. Knif har valt att fördjupa sig i förändringen i synen på Metastasio, från den uppskattning som kom denne passionernas poet till del under hans livstid till 1800-talets förkastelsedom över honom och över hela idén om diktaren som ämbetsinnehavare och repertoarberoende. Presentationen av Metastasio är en pionjärgärning i det att det är den första större biografiska presentationen på svenska, ett påpekande som även gäller Knifs essäer om Saint-Évremond.

Till sist hamnar vi i 1770-talets Sverige, närmare bestämt i den gustavianska ämbetsmannavärlden. För dessa essäer har Knif valt

Johan Gabriel Oxenstierna och Carl Fredric Fredenheim som protagonister. Just Fredenheim- och Oxenstiernastudierna har varit av speciellt intresse för undertecknad. Här har Knifs teknik att ställa två representanter för en epok mot varandra och uppmärksamma skillnaderna dem emellan låtit honom blyxtbelysa många av de motstridiga tendenser som kännetecknade Gustaf III:s Sverige.

En genomgående tendens i samlingen är den skepsis mot vissa intellektuella kretsars övertro på teoriers allt förklarande kraft som författaren ger uttryck åt, detta utan att han själv hamnar i en av moralisk indignation burens plakatargumentation. Vad Knif pläderar för är nödvändigheten av att iaktta försiktighet med långtgående för att inte säga förvanskande tolkningar av historiska omständigheter, tolkningar som ofta förefaller grundade i interpretens behov av att använda ett historiskt material för att säga något om sin egen tid snarare än om materialet i sig. I boken får personer och företeelser hämtade ur 1600- och 1700-talen komma till tals på sina egna villkor, utan att tas till intäkt för ideologiska ställningstaganden av en eller annan sort. Knifs beläsenhet låter honom genomgående arbeta med det fria och lekande infallet som princip. Kongenialt nog rör det sig om en modern variant av salongskulturens konversationsideal, om utvikningen som skön och osökt konst.

För vem skriver då Henrik Knif? *Leva och låta leva i gamla Europa* är inte en bok primärt skriven för specialister på det tidigmoderna Europas historia. Men specialisterna skulle göra sig en otjänst om de inte tog del av hans essäsamling. Genren "kulturhistorisk essä" äger på skandinavisk botten inget överflöd av företrädare. Om denna samling skulle inspirera andra kännare till liknande insatser så har den fyllt en viktig uppgift, oaktat dess egna högst avsevärda förtjänster. Knif har tillgodosett de akademiska anspråk som kan förväntas gälla för en samling av detta slag genom den omfattande resonera käll- och litteraturförteckning

som avslutar boken. För den allmänna publiken lär åtskilliga insikter uppenbaras om hur en historiskt inriktad forskare tar sig an en tid som vi lätt kan missförstå om vi projicerar våra egna problem på dem vi studerar. Samlingen fyller därmed behovet att göra forskningsrelaterade problem angelägna och förståeliga. Oavsett intresseinriktning och förkunskaper torde båda publikerna kunna glädja sig åt den angenämt associerande framställningsformen. Den goda berättaren kan tillåta sig att röra samman snarare än att renodla. En sådan berättare är Henrik Knif. Jag önskar därför denna bok – lärd utan att vara pedantisk, inbjudande utan att vara förenklande – största möjliga läsekrets.

Peter Lind

Jouni Kuurne, *Louhisaaren linnan talousreseptit (n. 1770–1850)* (Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2008). 183 s.

Jouni Kuurne har gett ut släkten Mannerheims hushållsreceptbok från Villnäs gård (på finska Louhisaari) i Askais socken utanför Åbo i västra Finland. I svensk översättning lyder titeln "Hushållsrecept från Villnäs slott, ca 1770–1850". Villnäs historia går tillbaka till 1400-talet och dess huvudbyggnad är den ena av endast två 1600-talsherrgårdar i Finland som har byggts i sten. Den nuvarande huvudbyggnaden uppfördes av amiralen, presidenten i kammarkollegium och generalguvernören över Finland Herman Claesson Fleming och blev färdig 1655. Efter stora nordiska kriget då gården förfallit rustades Villnäs på nytt upp av karolinen Claes Hermanson Fleming. Det var här på Villnäs, hos familjen Fleming som Johan Henrik Kellgren verkade som informator på 1770-talet. Herman Claesson Fleming var tvungen att sälja Villnäs 1791. Fyra år senare köpte majoren Carl Eric Mannerheim